

NR. 1 FEBRUAR 2025,
33. ÅRGANG



Museumsglimt

Medlemsblad for Lillehammer Museums Venner



Museumsbonden Anders Hagen er blitt Maihaugens store kjendis i sosiale medier. Innholdsprodusent Thea Haukaas Nilsen på Maihaugen har vært tett på museumsbonden Anders Hagen i vinter, for å produsere korte videosnutter til sosiale medier fra hans daglige arbeide på museet. En video om tømmerlunning med hest har siden 9. februar hatt 44 millioner visninger på Instagram. Les mere om Thea og Anders på sidene 8-10. Foto Jørgen Skaug.

MEDLEMSKAP LMV 2025

Lillehammer Museums Venner omfatter alle de seks museene i Stiftelsen Lillehammer Museum:

**MAIHAUGEN
LILLEHAMMER KUNSTMUSEUM
BJERKEBÆK
AULESTAD
NORGES OLYMPISKE MUSEUM
NORGES POSTMUSEUM**

Medlemmer med betalt årskort og medlemskap i LHM har fri adgang til alle disse museene et helt år regnet fra datoen de kjøpte medlemskapet. Alle med registrert e-postadresse får også direkte invitasjon til spesialarrangement og venneturen. Videre får du Museumsglimt tilsendt tre ganger pr. år, 10 % rabatt i museumsbutikkene og 20 % rabatt på billetter til Riksteateret i Maihaugsalen.

Medlemskapet gir også fri adgang for én person til en rekke andre museer i Norge og resten av Norden.

Mer informasjon finner du på:
lillehammermuseum.no/venneforeningen

PRISER ÅRSKORT:

Årskortet er gyldig i 12 måneder.
Du velger selv startdato.

Familie* kr 1260

Voksen..... kr 795

Ung 16-25 år/Student..... kr 315

*To voksne med barn/unge t.o.m 25 år.
Barn 0-5 år har gratis inngang.



LILLEHAMMER MUSEUMS
VENNER

LILLEHAMMER MUSEUMS VENNER

Maihaugvn. 1, 2609 Lillehammer
Bankgiro 2000.05.17608
Informasjon 6128 8900
E-post: venner@lillehammermuseum.no

Redaktør: Tore Feiring
Grafisk produksjon: Dialecta
Forsidefoto: Jørgen Skaug

Innhold

Leder	3
På systua: De kler opp alle – budeier, byfolk, bønder og birkebeinere	4
– Beste året siden OL	7
I sosiale medier – museumsbonden Anders Hagen er Maihaugens nye kjendis.....	8
Maihaugløpet.....	11
Maihaugen byr opp til dans.....	12
Barnas vinterdag 16. februar.....	15
Middag, glede, humør og latter.....	18
Kart etter årstidene	19
– Vi tør, Bonnard til Lillehammer.....	20
Verdensarvtittel til låns	22
Karolines år på Aulestad	24
Tresking med tust – vanlig treskemetode fram til slutten av 1800-tallet.....	28
Litteraturhagen på Lillehammer	30



PERMANENT: Den danske kunstneren Vilhelm Hammershøi er kjent for sine interiørbilder. Maleriet *Interiør med staffeli, Bredgade 25* skal vises permanent i Lillehammer Kunstmuseum etter at det ble innkjøpt for mange titalls millioner kroner.



Inkluderende

Tore Feiring

Det er forbundet med en viss fare å skryte av seg selv, slå seg på brystet å si hvor flink jeg er. Det finnes alltid dem som påpeker hvor kvalmt det høres ut. Likevel tar jeg sjansen, det er ikke meg selv personlig jeg mener, men oss som bor på Lillehammer, eller i nærliggende områder som det heter. Som Gausdal, Ringsaker, Øyer eller Gjøvik for eksempel.

Jeg mener vi er flinke med inkludering, sosial aksept og solidaritet, kanskje hakket bedre enn andre regioner i Norge. Alt er liksom greit i Lillehammerregionen. Vi tar gjerne i mot flyktninger, vi avholder Vinterpride, og kommer det noen snåle grupperinger til dølabyen som mener at de med andre hudfarger og andre religioner enn «ekte nordmenn» burde jages ut, ja så møter vi opp. Og stiller oss med ryggen til. Mange flyktninger hevder at de trives her i distriktet og har blitt tatt godt i mot. Og ikke minst, har blitt viktige stemmer og mennesker i lokalsamfunnene våre.

Dette har blitt veldig tydelig for oss Lillehammer Museums Venner det siste året. Vi har vært sterkt invol-

vert i bokprosjektet «Å krysse grenser. Flyktninger forteller» hvor et 30-talls flyktninger forteller sin historie. Ikke bare har redaktør for prosjektet, Brynjulf Handgaard, stått på nær sagt hele døgnet for å få det hele ferdig, men også hatt med seg en mengde rådgivere som har hjulpet forfatterne underveis til å få satt riktige ord på sine opplevelser og traumer. Boken har blitt tatt i mot på en så positiv måte at det nesten ikke er til å tro. Førsteopplaget er revet vekk, i tillegg til at skolene står i kø for å få besøk av forfatterne og deres hjelpere. Lillehammer kommune spanderte middag og fest for alle involverte og kulturhuset Banken var fylt til randen under boklanseringen, hvor alle varianter av hudfarger og kulturer var representert. Utover året vil «Flyktninger forteller» leve sitt liv, mye på egenhånd, men også fortsatt under Lillehammer Museums Venner sine vinger.

Jeg er stolt av måten vi tar i mot flyktninger på, stolt av måten vi viser sosial aksept og solidaritet på. Og ikke minst stolt av hvor mange modige og ressurssterke mennesker som kommer til landet vårt. Det er vel lov?



Nytt opplag!

Boken «Å krysse grenser. Flyktninger forteller» kan kjøpes hos bokhandlere eller bestilles på norli.no

Utsalgspris: kr. 300,-

LMV gir rabatter ved kjøp av mer enn fem bøker.

Spørsmål/bestillinger rabattert kjøp sendes til: venner@lillehammermuseum.no



DE SYR: Anne Guri Isum, Viviann Andersen og Ellen Thorstad trives sammen på systua og får ting gjort. Nå er to nye drakter snart ferdig.

På systua:

De kler opp alle – budeier, byfolk, bønder og birkebeinere

Kafeen i Kirkestua på Maihaugen er stengt, men det er livlig i andre etasje. Det er torsdags formiddag, og lyden av symaskiner surrer jevnt. Her holder Maihaugens kostymelager og systue til.

TEKST OG FOTO: Bjørg Owren

Bak maskinene sitter kostymeansvarlig Viviann Andersen, og torsdagsvennene Anne Guri Isum og Ellen Thorstad. Systua fyller et par små rom, resten av etasjen er kostymelager.

Her kles de opp i tidsriktige antrekk, alle som skaper liv i de gamle husene, bygater, gårdstun og setre. De kommer inn i olabukser, T-skjorter og joggesko og går ut igjen som alt fra barske middelalderkrigere til yndige byjomfruer. Her dekkes et bredt spekter i tid og rom.

Mange skal kles opp

Det er en kjølig februardag og rolig ute, inne er det både varmt og travelt.

– Før var det roligere her på denne tiden, men nå er det like travelt hele året, sier kostymesjef Viviann Andersen. Hun har jobbet her siden 2013. Hun forteller at det er mange flere som skal ha antrekk i dag, og omtaler livet som utspiller seg i og mellom husene på Maihaugen

som en stor oppsetning. Den varer store deler av året; Utenom turistsesongen er det mange skoleklasser som får spesialopplegg, det er julemarked og barnas dag. Spesialtilbud i vinterferier og høstferier. Formidlere, museumsbønder, skuespillere i alle slags vandrespill og folket i Apotekergården og Olsengården, på Øygarden, setra skal ha tidsriktige og stedstypiske klær.

– Akkurat hvor mange personer vi kler opp i løpet av året har jeg ikke tall på, men for sommeren rundt 160 antrekk, så kommer det andre i tillegg, sier Viviann.

De har mye er på lager, men mye må også sys nytt.

Historisk riktig

Denne dagen syr de jakker til to av omvisere, eller formidlere som de kalles nå. Ellen og Anne Guri sitter med hver sin jakke. Det er ingen enkel søm. Snittet er figurnært, med mange sømmer og jakkene skal fores. De to er pensjonister, kollegaer fra skoleverket, og de kan sy.

– Dette er kopi av en jakke fra Kvam i Gudbrandsdalen, forteller Ellen. Hun ser fram til å se den i bruk. – Fint at formidlerne blir kledd opp slik. Antrekket er også med å formidle historie. Det blir ikke det samme med en T-skjorte det står Maihaugen på.

Mønsteret til jakken har Viviann funnet i tekstil bruksmagasin. Ellers tegner hun selv når det trengs. Skjørtet har hun designet. Antrekket skal passe både i byen og på bygda, og kunne brukes hele året.

– Stilmessig er vi på slutten av 1800-tallet. Det kan brukes opp til 1915, sier hun.

Som kostymeansvarlig må hun ha god kunnskap om stilepoker, tekstiler og ulikt tilbehør.

– Antrekkene skal være historisk riktig. Vi kan ikke sette på noen knapper fordi vi synes de er fine og passer til stoffet. De må stemme med tiden. Det er kjedelig å bli tatt på slike detaljer, smiler hun.

Må være holdbart

Men tekstilene de syr av, kan ikke være gamle. Anne Guri sitter med et lite unntak, for foret til jakken har vært en gardin. Ellers er det lite gjenbruk av tekstiler.

– Stoffet må være holdbart. Vi kan ikke legge så mye arbeid i sømmen hvis det ikke blir holdbart, sier de.

Anstendig bukse

De syr nytt, restaurerer og reparerer. Viviann jobber 40 % stilling og Ellen og Anne Guri er her en dag i uka mellom 10–15.

Det sys mer nytt nå enn før, for klærne slites, og mye er utslitt og må erstattes.

– Ta for eksempel den buksa her, sier Viviann og holder fram vadmestoffet hun har mellom hendene. – Det skal bli ny bukse til Torstein. Den gamle er så tynnslitt at det er nesten uanstendig, ler hun. Nå får han ny, en kopi av den gamle.



DELER BORD: Det kan bli trangt om plassen, når det skal holdes styr på alle delene til en 1800-talls jakke på den ene siden, og alt til lokkbroka på den andre. Anne Guri og Viviann fikser det.



STILLE VINTERDAG: Det ser stille ut, men på systua i andre etasje er det travelt. Snart er det sommer og 160 antrekk skal gjøres klar til sesongen.

– Bare bittelitt grann større en den gamle, sufler torsdagsdamene og ler.

Latteren sitter løst på systua, og det er god stemning. De er et godt og samstemt team, Det hadde ikke funget ellers, for det er trangt mellom symaskinene.

Buksa er i ei lokkbrok, får vi vite. Slike er det ganske mye styr med, mye knapper. De har sydd mange slike. De syr mye bukser; Lokkbrok til bunader, litt penere by-bukser til apotekeren og guttene i byen. Bøndene får bukser med mer lommer, noe å henge kniven i og beltestoler.

Nye bunader

Når denne buksa er ferdig, venter bunadene. Hvor mange bunader de har restaurert har de ikke tall på, nå er mange så råtne at de må erstattes.

– En bunad er ikke så holdbare som mange tror. Stoffet tåler ikke mye vær, vind og sol, det falmer og råtner. En bunad er i utgangspunktet et stasplagg, som brukes et par ganger i året. Da varer den i generasjoner, men her på Maihaugen er det bruksplagg, forklarer Viviann.

Og damene syr – bunader, bunadskjorter og bukser.

– Det er noe vanvittig med klær vi har reparert, skyter torsdagsvennene inn.

Så er det justeringer og tilpasninger; klær som skal sys ut eller inn, legges opp eller ned. Noen ganger må plagg også tilpasses vår tid:

– Ja, folk skal jo ha med mobiler og de skal jo ikke synes. Så oss ha sydd lommer på innsida av en haug med forklær. Ikke at det å sy ei lomme på et forkle er en stor jobb, men oss ha sydd så mange! forteller Anne Guri.



Stort, men ikke stort nok

Kostymelageret er en dørstokk unna systua. I starten var det på et par rom, nå er hele etasjen tatt i bruk. Enda har de ikke plass til alt. Viviann viser rundt.

– Nytt klippebord, det er vi veldig fornøyd med. Godt arbeidslys og vi kan sette på varme når vi trenger.

Over andre dørstokker er avdeling for klær fra 1900 og oppover, en for yttertøy og barnetøy. OL-tøy. Sko, vesker og hatter.

– Her henger råtne bunader. Der borte de som er i orden. Antrekk til frivillige. 1700-tallsklær. Stoff til nye bunader. Dresser som skal på rens. Mange årganger strikkegensere, mer herreklær, klær til folk på Øygarden ...

Hun unnskylder poser med tøy. Det er antrekk fra julemarkedet, som ikke ryddet bort enda. Tiden etter jul er brukt til å sy.

Det kommer stadig nytt tøy inn. Har hun oversikt over alt?

– Ja da, ler hun, hvis noen ringer og trenger noe en dag jeg ikke er her, så, kan jeg si: Du går opp trappa, inn til venstre, bort der, bak der, der skal det henge ...

Ryddingen får vente til våren. Nå må det sys.

De kommer i mål

De er bare tre og ingen på heltid. Hvordan rekker de alt?

– Nei, det skjønner vi egentlig ikke sjøl engang. Men vi får det til. Vivian smiler.

Nå har hun forresten gledelig nytt: Hun får ekstrahjelp av en kostyme-



FORNØYD: Det damper av jernet når Anne Guri Isum presser ut sømmer på jakkeforet. Hun er veldig fornøyd med at de har proft utstyr. Hun og Ellen Thorstad har vært torsdagsvenn på systua hos Viviann i syv år.

syerske en dag i uken i mai og juni. Det gleder hun seg til, for det kan bli litt hektisk på vårparten. Da skal de også ordne antrekk til de som skal være med vandrespillene. Hva det blir i år, vet de ikke enda. I fjor fikk de bestilling på flere 1920-talls kjoler med litt kort frist. Slike kjoler hadde de ikke på lager, så da måtte de sy. En morsom jobb, som ble større enn tenkt. Men de kom i mål.

– Det gjør vi nok til denne sommeren også. Nå må lokkbroka ferdig! avrunder kostymeansvarlig Viviann Andersen. Vi takker for oss, og gleder oss til sommeren og historisk liv på Maihaugen – formidlet av folk i anstendige bukser.



NY LOKKBROK: Det er mye håndsøm på buksa. Modellen ble utviklet lenge før glidelåsen, og buksa har en klaffor an i stedet for gylf og lukkes med knapper.



NÅLEPUTE: Her som ellers i livet; det er de små detaljene som gjør forskjellen. Nåleputa til Ellen er til å bli i godt humør av.

– Beste året siden OL

Med noen færre nordmenn på besøk, men desto større pågang av utlendinger, ble 2024 det beste året for Stiftelsen Lillehammer Museum siden OL-årene på 90-tallet.

TEKST OG FOTO: Tore Feiring

Dette forteller en særdeles fornøyd administrerende direktør Audun Eckhoff til Museumsglimt. – Hele 205 000 besøkende var innom museene våre, sier han, – det tyder på at vi har gjort en god jobb.

En svak kronekurs forklarer nok noe av inntoget fra utlandet generelt og hele Europa spesielt, – noen færre nordmenn har noe med dyrtid å gjøre, tror Eckhoff. Men altså ikke verre enn at målet om å få like mange besøkende som før pandemien nå er godt og vel nådd. – Vi hadde nesten like mange besøkende i 2023, fortsetter han, – det kan tyde på at vi er i ferd med å stabilisere oss med gode besøkstall.

Snøhetta

Norges Olympiske Museum kan vise til en tredobling av besøket.

– Det henger sammen med at 2024 var et OL-år med sommerOL i Paris, tror Eckhoff, – en annen årsak er at vi har gjort om på billettsystemet. Vi lar besøkende med Maihaugen-billett også komme inn på OL-museet, med et lite påslag i denne billetten. Det har gitt resultater, vi har ikke tapt penger på det heller, smiler han og viser til et årsresultat med et overskudd på 4,8 millioner kroner. Også Lillehammer kunstmuseum hadde en betydelig besøksøkning, særlig utstillingen «Framed» viser seg å være en publikumsmagnet blir vi fortalt. – Den henger oppe til 20. april, reklamerer Eckhoff og sier godt fornøyd med samarbeidet med Snøhetta, som har designet utstillingen. – Det har gitt «Framed» utstillingen en helt annen dybde og blitt et spennende konsept, mener han. – Dette var Snøhettas første utstillingsdesign, i det første store bygget de fikk oppført.

Kunsthallen

Et stort prosjekt det skrives og menes mye om, er Kunsthall Innlandet som ønskes bygd under Stortorget på Lillehammer. Her har ikke Eckhoff så mye nytt å komme med, utover at det jobbes jevnt og trutt overfor stat, fylke og Lillehammer kommune. – Likevel er det på sin plass med fjorårets overskudd. Vi trenger å fylle på egenkapitalen igjen, etter å ha brukt 7,5 millioner på forprosjekt for kunsthall. Han mener at det er stor positivitet rundt planene og at Lillehammer kommune er med

på laget. – Målet er å kunne legge ned grunnstenen på Stortorget i forbindelse med byjubileet i 2027. Eckhoff har også klart for seg hvem det skal være. – Men vedkommende er ikke spurt enda, smiler han lurt.

Samarbeid

– Det største prosjektet er nok Pierre Bonnard-utstillingen, sier Eckhoff om året vi er inne i nå, – at en av de største, franske kunstnerne skal vises på Lillehammer er bare så stort (les egen sak om dette), hevder han, – siden kommer det også en stor jubileumsutstilling med norske kunsthåndverkere. Nevnes bør det også at

Sparebankstiftelsen DNB i sommer kjøpte et maleri av den danske kunstneren Vilhelm Hammershøi (1864–1916)

til Lillehammer Kunstmuseum.

Prislapp: Mange titalls millioner. En perle innenfor den voksende samlingen av nordiske mesterverk, alt finansiert av Sparebank-stiftelsen.

Man er også i gang med å forberede feiringen av Sigrid Undset på Bjerkebæk, i anledning av at det i 2028 er 100 år siden hun fikk Nobelprisen i litteratur.

I årets program kommer det ellers en utstilling med karikatur- og kommentartegninger fra mange deler av verden, – dette er i samarbeid med World Expression Forum og skal tydeliggjøre viktigheten av ytringsfrihet, sier Eckhoff, den vil åpnes i månedsskiftet mai/juni. Prosjektet og utstillingen kalles Speak og vises på Maihaugen.

Crossing200

Tidlig i juni vil også bokprosjektet «Å krysse grenser – Flyktninger forteller» få sin utstilling på Maihaugen, dette i forbindelse med Litteraturfestivalen. – Det vil også bli en fest i forbindelse med denne utstillingen, sier Eckhoff, – da i den gamle Maihaugrestauranten. Dette bokprosjektet, initiert av Lillehammer Museums Venner, har jo blitt en kjempesuksess. Alt skjer i tett samarbeid med utvandrerjubileet, eller Crossings200 som de kaller seg. Likheten mellom datidens og nåtidens migrasjon er jo slående, mener han. I den forbindelse settes også husmannsplassen Stikkebakken i stand, der bodde det to brødre hvor den ene utvandret til Amerika.



FORNØYD: Administrerende direktør ved Lillehammer Museum, Audun Eckhoff, er godt fornøyd med fjorårets resultat.



TETT PÅ MUSEUMSBONDEN. Innholdsprodusent Thea Haukaas Nilsen har vært tett på museumsbonden Anders Hagen i vinter, for å produsere korte videosnutter fra hans daglige arbeide på Maihaugen, som legges ut på sosiale medier. Her fra skogsskoia oppe i Maihaugskogen.

I sosiale medier

– museumsbonden Anders Hagen er Maihaugens nye kjendis

Museet har satset betydelig det siste året i bruk av sosiale medier i sin kommunikasjon utad. Thea Haukaas Nilsen (28) ble i fjor ansatt som innholdsprodusent i en nyopprettet stilling, der hennes oppgaver i første rekke er å jobbe med innhold til museenes sosiale mediekkanaler og nettsider.

TEKST OG FOTO: Jørgen Skaug

Sammen med et markedsteam av dyktige medarbeidere fyller de museets sosiale mediekkanaler med engasjerende og lærerikt innhold. Og museet har virkelig fått et oppsving i sosiale medier som legges merke til. I løpet av ett år er antall brukere som følger Maihaugen på Instagram mere enn tredoblet fra 9 000 til 33 000, og flere av video-

ene fra museumsbondens daglige arbeide har hatt godt over en halv million visninger på Instagram.

Rester av juletreet blir turu.

I en av videoene som er lagt ut på Instagram viser museumsbonden Anders Hagen (68) fra Tretten hvordan en

TURU. Anders Hagen forteller og viser hvordan toppen av det gamle juletreet kan bli en Turu, et godt gammelt kjøkkenredskap. Foto Thea Haukaas Nilsen.



kan lage en turu (eller visp) av toppen fra det gamle juletreet. Dette var den tidas miksmaster,» sier han, og var i bruk i mange hjem til ut på 1950-tallet. Anders synes det er både overraskende og gøy at så mange vil se en slik video. Nylig fikk han for eksempel høre at det var en lærer som ønsket å bruke denne videoen i undervisningen, der elevene fikk i oppgave å ta vare på restene av det gamle juletreet.

I en annen video på Instagram og i ungdomskanalen TikTok viser og forklarer han hvordan lage en god gammeldags sopelime av bjørkeris. Denne har også hatt over en halv million visninger, og mange har skrevet sine kommentarer.

Viser historisk tømmerdrift

Flere videoer fra Museumsbondens arbeid i skogen nå i vinter, slik som var vanlig i 1930-årene, er lagt ut på sosiale medier. Her blir en kjent med bruken av de fleste redskapene som var i bruk på den tiden som øks, barkespade, navar og tigersvans. Og hesten ble brukt til all tømmerkjøring med ulike hesteredskap. I den gamle skogskoia, som er flyttet fra Gropmarka til Maihaugen, hviler tømmerhoggerne, og her stekes det flesk og kokes kaffe. Også disse videoene har hatt godt over en halv million visninger, der mange har skrevet sine kommentarer, bl.a.

- «Fin filmsnutt. Så fint å sjå, det som en gang var. Ja, dette var slit, trengte ikke treningsstudio den gangen. Å så hesten da – brukt til det den skal brukes til, og ikke for opptreden, å frakte turister etter asfalt....»
- «Masse historie i måten dere gjør det på, og ikke minst bruk av alle redskaper vi stadig vekker ikke skjønner hva er til. Her fikk vi masse svar!»

Men en bestemt video om tømmerlunning har skilt seg ut.

Søndag 9. februar la Thea ut en 60 sekunder lang video på Instagram som viser hvordan museumsbøndene på Maihaugen lunner tømmer med hest ved bruk av et fjørdrag (også kalt sjølgodrag), som var i vanlig bruk i skogen til ut på 1960-tallet. Denne videoen tok helt av. I løpet av fem dager hadde den hele **40 millioner** visninger og med hundrevis av kommentarer fra folk fra hele verden. Til tross for at museumsbondes snakker Tretten-dialekt, forstår alle hva som skjer i videoen.

En av kommentarene: «*Could not understand a word but I instantly knew what he was talking about and it's a genius idea*».

– Vi tror nesten ikke det vi ser her. Museet har fått et oppsving i sosiale medier som legges merke til. Visningstallene fortsetter å øke, det er helt spinnvilt. Slike tall er inspirerende, her får vi virkelig vist fram oss selv og vårt budskap. Dette betyr mye for markedsarbeidet vårt, sier avdelingsleder for kommunikasjon og formidling Eirik Torbjørnsen.

Hvorfor slår han så godt an?

Som nytilsatt innholdsprodusent la Thea Haukaas Nilsen fort merke til at videoer av Anders hadde hatt stor interesse, og tenkte at dette var noe Maihaugen burde dra nytte av.

– Anders Hagen har en ekstremt god formidlingsevne. Han er kunnskapsrik, er seg selv og prater Tretten-dialekt. Han har lyst til å dele og formidle den historiske kunnskapen han besitter så den ikke forsvinner for ettertiden. Dette gjør han på folkelig, naturlig, enkel og ekte måte.

– Anders slår an på visninger, lagringer, delinger og får masse kommentarer. Det er kommet følgere fra hele verden, mange fra USA, Tyskland og Russland.



SOPLIME. Tidligere var soplimen et vanlig redskap ved utgangsdøra. Denne er i dag erstattet med piassavkoster i de fleste hjem. Anders viser og forteller hvordan lage soplimer uten bruk av ståltråd. Foto Thea Haukaas Nilsen.





THEA HAUKAAS NILSEN ER GLAD I HESTER, og kommer godt overens med dølahesten Herman, som brukes omtrent daglig i tømmeraskogen i vinter.

Vi bestemte oss for å ikke pynte på ting, men heller holde innholdet naturlig og ekte. Og det funket jo veldig bra, sier innholdsprodusenten.

– Det er mange som etterlyser mer av ham. Folk kommenterer at de vil se mer av Anders, sier innholdsprodusent på Maihaugen, Thea Haukaas Nilsen

Eplet faller ikke langt fra stammen.

Far til Anders, Hans Hagen som døde i 2005, var småbruker, taler og historieforteller utenom det vanlige. I 1996 ble han tildelt Kongens fortjeneste-medalje i Gull. Under denne seremonien takket han for de evnene han hadde fått; talegavene, hukommelsen og klokskapen. Mon tro om ikke Anders Hagen har arvet noen av sine fars evner.

– Mer enn bare klikk

Bonden Anders Hagen sier selv at han synes det er overraskende at så mange vil se videoene av ham.

– Det er så vanlige ting jeg viser fram. Det jeg synes er mest moro er at folk ønsker å lære det jeg snakker om. Det viser at det fører fram til noe mer enn bare klikk. Jeg hadde aldri trodd at det skulle ta slik av.

– Noe av de fineste ved å jobbe på Maihaugen er å få følge alle årstidene med både onning og slått, ta vare på ting og driver i skogen på gamlemåten, og ikke

minst alle de gode samtalene vi har med de besøkende, sier han.

Skiller seg ut

Anders Hagen er populær blant både unge og eldre, men særlig unge menn ser ut til å bli «påvirket» av videoene. Bonden tror at videoene er så populære fordi han står i kontrast til mye av det man vanligvis ser på sosiale medier.

– Dette handler om enkle ting som mange husker og har hørt om, og som fenger i en tid når alt skal gå så lett og fint og flott. Hvor mange legger ikke ut selfies og glansbilder av hvor fint og supert de har det hele tiden. Det jeg formidler er helt vanlig ting som før var dagligdags, sier han.

Innholdsprodusent Thea Haukaas Nilsen tror de har truffet en egen liten nisje.

– Jeg tror en del av appellen er at Anders er en litt god bestefar, med en egen varme. En kommenterte nylig at vi trenger flere fra Anders sin generasjon på TikTok. Han stiller på en måte med mer pondus enn en ung person som snakker om det samme, legger hun til.

Mange kommentarer på Instagram – et lite utvalg;

- Denne er så koselig. Da jeg var barn, fikk vi ungene med nistepakke og ble med pappa for å hente tømmer. Ikke lange stubben å kjøre, og flatt terreng. Så vi fikk sitte på stokkene. Og dølahesten Rauda var trygg i arbeidet sitt, altså en herlig film-snutt som får meg til å minnes de gode gamle dager.
- Herlig! Dette er perfekt helgeprosjekt og nå er det masse snø på trammen som må børstes vekk!
- Slike laget vi da eg var barn på 60 tallet, men vi brukte hyssing for å feste greinene sammen. Sopa gårds-plassen med en slik.
- Dette gir gode minner fra min barndom husker jeg var med bestefar og fant kvister som han siden laget en sopelime av.
- Masse historie i måten dere gjør det på men ikke minst alle redskaper vi stadig vekk ikke skjønner hva er til. Her fikk vi masse svar!!

HER HAR GINA ULATEIG og hennes 11 år gamle datter Live Ulateig Høye mål i sikte på Telthusmoen med husene på Øygarden i bakgrunnen under fjorårets løp, der hele 477 deltok.

Maihaugløpet

arrangeres første uka i mai med fellesstart onsdag 7. mai kl. 19.00.



TEKST OG FOTO: Jørgen Skaug

Det idylliske museumsområdet på Maihaugen benyttes også til mosjon og rekreasjon utenfor museets åpningstider. Den første uka i mai er Maihaugløpet blitt arrangert hvert år siden 1984. Dette er det andre av ti mosjonsløp i Sjørdalskarusellen, som arrangeres av Litrim i samarbeide med lokale bedriftsidrettslag

Maihaugløpet er 2,3 km og går i hovedsak på grusstier inne på museumsområdet. Her kan alle som liker å løpe delta, uansett alder og nivå. Dette er uhøytidelig og trivelig trimaktivitet der den enkelte selv setter standarden. Noen har mål om å vinne, andre har mål om å forbedre sin egen løyperekord eller kanskje bare å fullføre løpet.



RYTME, MUSIKK OG DANSEGLEDE

2. FEBRUAR – 19. OKTOBER 2025

Maihaugen byr opp til dans

Utstillingen Dans Dans Dans på Maihaugen fikk en pangstart, da den åpnet en finværs søndag i februar. Over 300 publikummere benket seg i Maihaugsalen til en liten åpningsforestilling, og etterpå gikk og sto folk i kø for å se utstillingen. – Helt fantastisk! skrev GD dagen etter.

TEKST OG FOTO: Bjørg Owren

Midt i folkevrimmelen strålte konservator Mari Synnøve Stakston: – Ja, dette er utrolig artig! Nå kunne hun senke skuldrene.

Musikk på museum

Stakston er ansvarlig for utstillingen, og hun og hennes medhjelpere har bak seg mange travle uker og måneder. Hun forteller at utstillingen er et samarbeid med Norsk Senter for folkemusikk og folkedans og inkluderer vandreutstillingen «Se bestemor! Vi danser sammen!» som igjen bygger på forskningsprosjektet «Museene danser». På Maihaugen er utstillingen utvidet med en stor egenprodusert utstilling laget i samarbeid med danse-miljøer i Lillehammer og Gudbrandsdalen.

Det å vise dans på museum er en utfordring. For publikum skal ikke bare se, de skal også beveges. Rytmer og bevegelse skal kjennes. Mye teknikk skal fungere. I tillegg til installasjoner med bilder, kostymer, instrumenter og annet er det mye videoer og musikk.

Museumsglimt får en kikk i kulissene et par dager før åpningen. Mari viser rundt og røper at hun gru-gleder seg til åpningen. De har slått litt stort på det, og invitert til åpning i Maihaugsalen. Tuva Syvertsen, kjent for mange

GOD DANS:

Konservator Mari Synnøve Stakston er selv svært engasjert i folkemusikk og dans, og synes det har vært givende å jobbe med utstillingen. Hun håper folk får kjenne på den gode opplevelsen dans kan gi.



FOR ALLE: I trappa på vei opp til utstillingen henger et bilde av pyntelig kledde småtasser i full konsentrasjon om å trø riktig. En påminnelse om at dans er for alle.

LITT DANSEHISTORIE

Eldste folkelige pardans er bygdedans. I vårt område er det springleik og halling som defineres som bygdedans. Disse kan spores tilbake til 1500-tallet. Folk lærte av hverandre og impulsene kom fra blant annet Østerrike og Tyskland.

Bygdedans må ikke forveksles med og gammel-dans. Eksempler på bygdedans er gangar, springar eller springleik, halling og pols. Runddansene masurka, reinlender, vals og polka kalles i dag for gammeldans, vals kom først som selskapsdans. Når runddansene fikk navnet «gammeldans» skyldtes det at nyere danser som tango, foxtrot og swing kom til og blandet seg inn i danserepertoaret.

– Runddansene kom fra Europa på midten av 1800-tallet og overtok mer og mer for bygdedansene. Det lydsterke trekkspillet gjorde sitt inntog og kunne spille til større forsamlinger enn fela. Mot slutten av 1800-tallet kom de første offentlige dansefestene og 1900-tallet kan kalles «dansefestenes hundreår», forteller Mari.

fra Stjerneekamp på NRK og Årets Folkemusiker i 2024, skal åpne utstillingen med sang og felespill. Med seg har hun folkedanser Vilde Westeng som skal danse halling.

– Tenk om det kommer bare et titalls publikummere. Det blir litt kleint i den store salen! Konservator Mari ris-
ter av seg tanken.

Dans er sosialt lim

Ved inngangen til utstillingen studerer vi et bilde av swingdansende ungdom, og i trappen et bilde av pyntelig kledde småtasser i full konsentrasjon om å trø riktig. En påminnelse om at dans er for alle.

Hun forteller at formålet med utstillingen er å løfte dansen som en viktig del av vår immaterielle kulturarv.

– Den går litt under radaren for oppmerksomhet i dag. Vi har de danseglade som er veldig engasjert og opptatt av det uttrykket de jobber med, men totalt sett er det lite fokus på hvor viktig dansen er. Jeg tenker at dansen er som et lim i samfunnet, sier hun og minner om hvordan det var før: På 70-tallet var det vanlig at flere generasjoner gikk på dans sammen, og gammel lærte ung å danse. Men nå er dansen på lokalet og lørdagsfestene nærmest borte.

– Flere burde danse mer. Tenk på helsegevinsten. I vår dystre hverdag der mye er så vanskelig og tungt og komplisert kan dansen skape glede og gode menneskemøter. Alt det positive som ligger i det er viktig, sier hun engasjert.

Lokale dansere er med

Et kriterium for å sette opp vandrestillingen er å lage et lokalt tilsnitt. På Maihaugen har det lokale blitt den største delen av utstillingen.

Mari forteller at dette ble en fin anledning til å vise hvor bredt dansemiljøet i er i vårt distrikt. Hele åtte ulike dansemiljø er representert i utstillingen; Bergs Danse-



RANDI OG KÅRE: Randi og Kåre Berg drev Bergs danseskole fra 1946 til 1990 og lærte mange både selskapsdans, skikk og bruk. Det var ikke bare Lillehamringer som hadde tilbudet, de holdt også skole på begge sider av Mjøsa og langt opp i Gudbrandsdalen.

skole, Lillehammer Swingklubb, Tango Banco, Lillehammer Dansesenter, Lillehammer Seniordans, Kulturhjerter, Loftet Dansestudio og folkedansmiljøene i Lillehammer og Gudbrandsdalen.

Hun roser samarbeidet med de ulike aktørene. Når hun viser rundt, skjønner vi at det har vært mange tråder som skulle samles gjennom høsten og vinteren, og det koker fortsatt litt. Vi skritter over løse ledninger og tom emballasje. Noen montører skrur, sjekker og rydder.

– Hvordan går det? spør Mari. – Joda, vi blir ferdige, svares det. Høye skuldre kan senkes et hakk.

Pardansens historie

– Utstillingen starter her! Mari trekker meg til venstre, men jeg ser langt mot høyre og Bergs Danseskole. Jeg var klar til å bli 12 år igjen. Det må vente.

Hun leder an mot en tidslinje som viser når ulike danser kom til Norge. Tanken er at folk skal få en oversikt over dansens historie før de fordyper seg i de forskjellige dansemiljøene og danseuttrykkene. Pardansen er det gjennomgående temaet.





IDENTITET: En må ikke ha bunad for å danse folkedans, men folkemusikk og dans forbindes ofte med bunad. Den signaliserer tilhørighet og tradisjon og underbygger hvilken spel- og danse-tradisjon man kommer fra.

– Dans og musikk har vært viktig i alle kulturer til alle tider. Mangfoldet av danseuttrykk har endret seg med større påvirkning utenfra og nye impulser i takt med samfunnet ellers, kommenterer hun.

Vi vandrer mellom ulike installasjoner med skjermer, hodetelefoner, danseantrekk og dansesko. Besøkende blir invitert til å oppleve med hele seg; se, kjenne og lytte.

– Ta på deg øretelefonene, oppfordrer hun. Argentinsk tango strømmer inn i øret, og på skjermen smyer et dansende par seg over parketten. Det er lett å la seg rive med, kropp og hode fylles av rytme.

Skal arrangere dansekurs

Vi ser på videoer fra øvingskvelder og forestillinger fra ulike miljøer. Det er dans på lokalet og svingom på kjøkken-gulvet. Dans i gata og på scener. Swing, tango, gumboot – raskt – langsomt – fengende rytmer.

Utstillingen skal også skape flere arenaer for dans.

– Dans er bevegelse og opplevelse der og da, så det er kanskje litt selvmotsigende å vise dans på museum i en mer statisk utstillingsform. Derfor er det en del av intensjonen at vi skal formidle dans og få til dansekurs. Datoer er ikke satt enda, så det må vi ta etter åpningen, sier hun.

Mari er selv svært engasjert i folkemusikk og dans og synes det har vært givende å jobbe med utstillingen. Hun

SAMARBEID

Utstillingen er et samarbeid med Norsk senter for folkemusikk og folkedans og utstillingen «Se bestemor! Vi danser sammen!» som er støttet av Sparebankstiftelsen DNB, Sparebankstiftelsen SMB og UNESCO Norge. Øvrige samarbeidspartnere er Folkedans Innlandet, Gausdal bygdeungdomslag, Gudbrandsdalsmusea, Kulturhjerter, Lillehammer dansesenter og Louise Bothner-By, Lillehammer Swingklubb, Loftet Dansestudio, Randi og Kåre Bergs familie, Seniordans Lillehammer, Spel- og dansarlag i Lillehammer og Gudbrandsdalen, Tango Banco

håper folk vil komme og bruke tid i utstillingen. Lese, se bilder, video og lytte til musikk. Kjenne på kroppen hvordan rytme og musikk beveger, og få lyst til å danse.

– Dette er nesten å regne som trinn to til Maihaugens «nye» kulturhistoriske utstilling *Impulser* der vi endelig viser fram den flotte instrumentsamlinga Maihaugen har. Jeg er glad og stolt over å kunne bidra til å løfte fram musikk og dans. Det er mange verdier tilknyttet dans som vi håper å kunne løfte fram viktigheten av, avrunder konservator Mari Stakston.

Minner og opplevelse

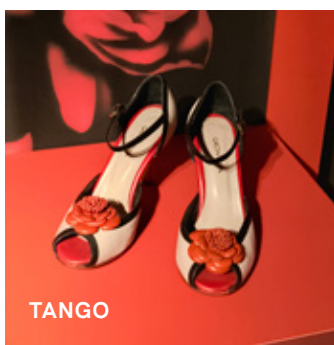
Vi kjenner det kribler i dansefoten, utstillingen skaper danselyst og den vekker også minner. Vi er tilbake i avdelingen for Bergs danseskole: Flotte Randi og Kåre Berg! Minner strømmer på: Kjolenes hennes! Jeg kan fortsatt høre stemmene deres – «tepp stepp, tepp stepp, tilbake frem ...» Det var swing. Vi jentene elsket det. Guttene var kanskje litt mer svette i hendene. Danseskoleball og polonese. Etikette og kunsten å føre seg. En minnevegg er full av innlånte bilder og noen hentet fra Bergs album. Dette vil garantert trekke folk!

Utstillingen anbefales.

FORMIDLERE PÅ DANSEKURS

Dette blir garantert en annerledes utstilling. Allerede dagen etter åpningen var formidlerne på dansekurs, med danseforsker Tone Erlien Myrvold ved Norsk senter for folkemusikk og folkedans som instruktør.

– Det er Tone som har kuratert vandretstillingen, og hun har forsket og jobbet med formidling av dans i mange år. Det er greit å få henne til å rettlede oss, så vi finner en god måte å formidle dette til publikum på.



Barnas vinterdag 16. februar

Barnas vinterdag i midten av februar er blitt en tradisjon, der både Venneforeningen og mange samarbeidspartnere ellers legger til rette for mange spennende, morsomme og lærerike aktiviteter primært for barn, men også til glede for voksne.

TEKST OG FOTO: Jørgen Skaug



YRENDE LIV PÅ DANSARVOLLEN. Her var det mange aktiviteter, der Trugequiz var en av dem. Både barn og voksne kunne låne truger gratis og følge to forskjellige merkede løyper i skogen med oppgaver underveis. Og det var premier til alle. Museumsglimt fulgte familien Waaler Hisch på denne spennende turen. Foran Eline på 10 år, Eilev på 7 år, far Petter Hirsch og mor Thale Waaler Eggen.

Selv om det var litt surt og kaldt vær denne dagen var det mange barnefamilier som storkoste seg på Maihaugen i et stort antall aktiviteter rundt omkring i friluftsmuseet.

Aktiviteter som kunne oppleves var bl.a. aking, hopp, skyting på blink, trugequiz, pilking, bungee-walk, hesteskyss og ponniridning. Museumsbonden inviterte til å prøve ulike skogsredskaper ved Skogskoia og hos DNT Lillehammer ved Gråhøgdbu var det populært i å steke pinnebrød. Ved brua over Breisjøen kunne igjen barna skyte på blink med elektroniske gevær med utstyr og veiledning fra Vingrom skiskytterlag.

Det ble registrert 870 besøkende på Maihaugen denne dagen, som var en bra nedgang siden fjorårets vinterdag. Arrangementsansvarlig Rune Prøven mener det kalde været denne dagen med minus 15 grader på morgenkvisten var nok en av årsakene til flere barnefamilier uteble. Gjennomføringen av selve vinterdagen gikk imidlertid knirkefritt uten noen køer til aktivitetene av betydning. Vi har fått mange positive tilbakemeldinger, de som var tilstede var fornøyd med dagen tross det litt sure vinter været, sier Rune Prøven.



KARDING OG SPINNING

I ØYGARDEN. Her hadde museumsformidler Elin Lier god varme på peisen, og hadde et godt pedagogisk opplegg knyttet til karding av ull og spinning av ulltråd. Her er det Luzie og Leonard Schneider som følger intens med hvordan en ullcott kan spinnes til en ulltråd. Familien, som kommer fra Tyskland men bor nå i Trondheim, var på Lillehammer i et annet ærend i helga. Det var tilfeldig at det tok turen til Barnas vinterdag på Maihaugen. De var mektig imponert av hva det så og opplevde på Maihaugen denne dagen. De kommenterte bl.a. den store frivillige dugnadsinnsatsen som ligger bak denne dagen. Det er ikke umulig at vi ser familien Schneider også under Barnas sommerdag i August.



SNØ ER GØY. Ved Øygarden var det en gjeng jenter som lekte seg skikkelig i snøen ved å hoppe fra taket på brønnhuset. Det lyste glede fra ansiktene til disse jentene, og så gøy hadde de det at foreldrene hadde problemer med å få med seg ungene videre på de mange aktivitetene som måtte utforskes.



PILKING PÅ BREISJØEN. Her kunne de besøkende under Barnas vinterdag prøve fiskelykken med kyndig veiledning og hjelp fra Lillehammer Sportsfiskeforening. Det ble boret mange pilkehull denne dagen, og flere fikk fisk på kroken. Her ser vi Oliver og far Ola Oustad fra Lillehammer ved ett av pilkehullene.

POPULÆR HESTESKYSS. Å få sitte på med hesteskyssen fra mjølkerampa ved Åseng bort til krysset ved Gråhøgdbu, eller tilbake, er alltid populært. Kjørekaren Stian Mathisen fra Åsmarka hadde kledd seg godt i en flott og varm gammel ulveskinnspeis denne dagen, og de som satt på kunne varme seg med gode reinsdyrskinn.



NY AKEBAKKE PÅ BJØRNSTADJORDET. Den nye akebakken, som ble kjørt opp med en gammel hestesnøplog tidligere i vinter, var et positivt tiltak under Barnas vinterdag. Starten var ved Bekkekværna, og det kunne bli skikkelig stor fart nedover jordet langs Ringsvegutua. Og med gode brøytekanter var det en sikker akebakke for alle, selv i stor fart. Aking er gøy – det synes i hvert fall disse to jentene, i stor fart på kjelke utlånt fra Maihaugen.



UIGURER: To generasjoner uigurer, Meryen Sultan med to måneder gamle Ilbige, kveldens yngste gjest som som tålte all oppmerksomheten godt og smilte til alle.



SPILTE: Søstrene Øyvor, Eiril og Ymbjør Granlien Røine spilte og sang.

Middag, glede, humør og latter

Praten gikk livlig ved bordene på Gartnerhagen kafé på Lillehammer da Lillehammer kommune inviterte til middag for de som var, og er, involvert i prosjektet «Å krysse grenser. Flyktninger forteller».

TEKST OG FOTO: Tore Feiring

– Dette trenger vi alle i tida vi er inne i. Jon-Erik Rønning, den tidligere flyktningssjefen i Lillehammer gjennom 15 år, la vekt på dette da han på vegne av kommunen ønsket velkommen og berømmet de modige forfatterne og også innsatsen til støtteapparatet bak boka «Å krysse grenser». Femti fortellere, veiledere og andre hjelpere deltok på middagen.

Mat fra flere land

Et profesjonelt og gjestfritt vertskap spanderte utsøkt mat fra flere land, Sogandolma (løk fylt med kjøtt), bosnisk Sarma (med fermeterte kålblader) og Pita (pai med kjøtt og poteter), Shac plou («Sheikens ris» a la Azerbaijan), ukrainsk salat, Shuba («sild i pels» fra Ukraina), falaffel, humus, Kariyarik (tyrkiske kjøttboller i aubergine), Nihari (pakistansk lam med saus), bare for

å nevne noe. Til kaffen tradisjonell bløtkake, karamellkake, fritt inspirert av bosniske desserter, paska/kulich (ukrainsk jule- og påskekake), moltekrem og krumkaker. Det hele toppet med hyggelige og kompetente kokker som orienterte om de ulike retter og kaker.

Godt salg og viktige samarbeidspartnere

Brynulf Handgaard informerte om bokprosjektet så langt, – førsteopplaget på 1600 bøker er snart borte, for-



MYE FOLK: Det var fullt i Gartnerhagen, i forgrunnen Nihad og Hardam Mustafa i ivrig dialog med korrekturleser Ivar Olstad.



VERTSKAP: Fra v.: Frank Andre Dahl (sjef), Sanela Sadikovic (lærling gjennom Karriere Innlandet), Yonas Weldegergish (fast ansatt faglært ernæringskokk), Mykhailo Yevsieiev (elev, snart lærling på Gartnerhagen) og Lasse Båtstad (yrkesfaglærer og leder i Skårsethlia).



REDAKTØREN: Brynjulf Handgaard, redaktør og primus motor for bokprosjektet «Flyktninger forteller».

talte han, – nytt opplag er bestilt. Prosjektet har fått stor oppmerksomhet, også fordi bokutgivelsen faller sammen med 200 års jubileet for den norske utvandringen til Amerika, som markeres gjennom prosjektet *Crossings200* der 170 museer, universitet, institusjoner, organisasjoner og foreninger er medlemmer, også Lillehammer Museums Venner gjennom bokprosjektet, informerte Handgaard.

4. juni åpner en utstilling på Maihaugen basert på bilder og tekster fra boka, med etterfølgende arrangement i Den gamle restauranten på museet. Disse arrangementene er et samarbeid mellom Museet Maihaugen, LMV, *Crossings200* og Lillehammer litteraturfestival.

Kjentfolk kommer også, representert ved Stortingspresident Masud Gharahkhani og Kristina Quintano som fikk bragepris for boka *Flukt* i 2024.

Mange foredrag

Hittil har redaksjonsledelsen holdt 16 foredrag og presentasjoner av boka, ofte sammen med en eller flere av forfatterne. 12 av fortellerne har vært, eller er, involvert i ulike presentasjoner og oppdrag. I tillegg blir boka presentert og blir arbeidet med på en rekke ungdoms- og videregående skoler i Ringsaker, Lillehammer og Øyer.

«Flyktninger forteller» har så langt bestillinger på ytterligere 10 presentasjoner, foredrag og skolearrangement helt ut i oktober 2025. – Det satses også på boksalg under Litteraturfestivalen, lovet Brynjulf Handgaard.

Kart etter årstidene

For de som har brukt Maihaugen noen år er nok kartene og skiltene noe som man har blitt vant til. Nå kan det hende de snart får seg en overraskelse, nye skilt og kart er op vei, det samme med ny informasjonsfolder.

TEKST OG FOTO: Tore Feiring

– Det er denne folderen besøkende får i henda når de kommer hit, sier Ann Kristin Eggen, hun er fagansvarlig marked på Maihaugen. Sammen med salgs- og markeds konsulent Siv Nårstad Skansen ønsker de å gi besøkende en best mulig opplevelse og informasjon på enklest måte. – Derfor satte vi oss ned med et ønske om å gjøre ting litt annerledes og enklere, forklarer Eggen, – vi så et tydelig forbedringspotensial i det gamle materialet. Så nå blir alt på print samt skilting ute etter hvert skiftet ut.

Enklere

– Vårt mål er å vise på enklere og mer visuell måte alt det vi driver med her på Maihaugen, hvor det er omvisninger, hvor det skjer ting og ikke minst, hvor ting og bygg er, fortsetter Eggen. En del grep er tatt, blir vi fortalt og vist, fargekoder skal blant annet gjøre det både enklere og mer spennende å lese for eksempel folderen. En folder som byttes ut etter årstidene og sesongene. – Vi har løftet fram hovedtingene og gjort det tydeligere for folk, sier Nårstad Skansen, – og selve kundereisen enklere. Blant annet mener vi at barnefamiliers tilbud nå vil komme bedre frem.

– Alt skal oppgraderes etter hvert, også skiltene ute. Men alt rekker vi nok ikke nå i år. Sikkert blir det at besøkende vil også til sommeren vil finne fram dit de skal, avslutter Ann Kristin Eggen og Siv Nårstad Skansen.



VISER FRAM: Siv Nårstad Skansen og Ann Kristin Eggen viser fram en såkalt «dummy» på hvordan den nye folderen skal se ut.

- Vi tør, Bonnard til Lillehammer

- Vi gjør noe som bare de største museene tør gjøre, sier direktør ved Lillehammer kunstmuseum, Nils Ohlsen, - vi viser en bred utstilling med den franske kunstneren Pierre Bonnard (1867-1947) og hans samtidige kunstnere i Norden.

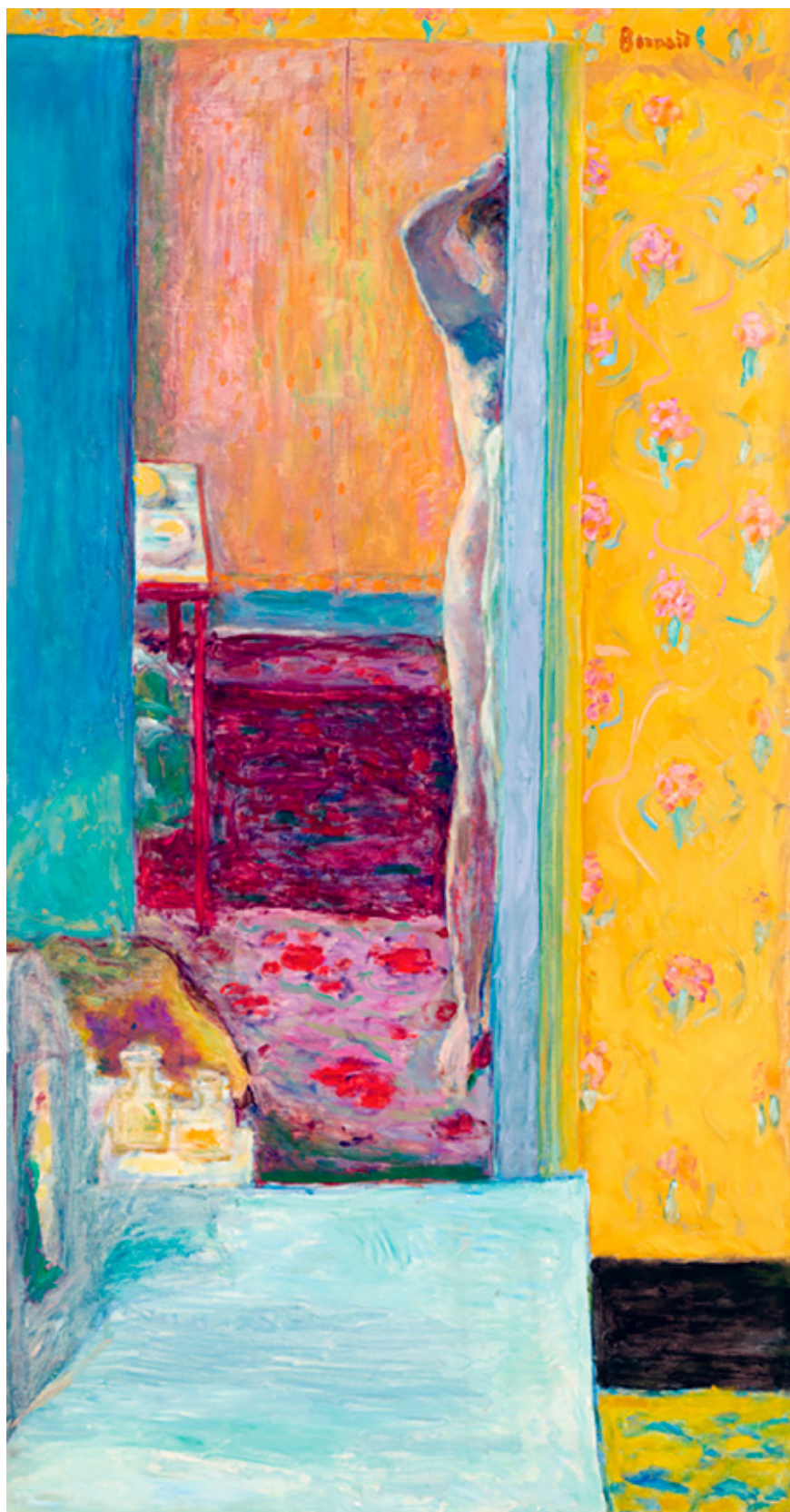
TEKST: Tore Feiring

- Det er mer enn 15 år siden en av de store franske klassikere ble vist i Norden i en stor utstilling, fortsetter han, - Bonnardts fargerike parisiske gatebilder, interiører, hagemalerier fra Middelhavet og aktmalerier inspirerer publikum over hele verden. Bonnard regnes som en av de virkelig store franske malerne, helt i verdenstoppen, skryter han. - Og dette er første gang på 86 år hans verker nå presentert i en omfattende utstilling i Norge. Siste gangen var i Kunstnerens hus i Oslo i 1939.

Bonnard og Norden

Utstillingen inneholder en rekke Bonnard-malerier fra ledende internasjonale museer som Musée d'Orsay og Petit Palais i Paris, Musée Bonnard i Le Cannet, National Gallery i Washington og TATE Modern i London. I tillegg finnes det utvalgte verk av nordiske kunstnere som har latt seg inspirere av Bonnard. Her kan særlig nevnes nordmennene Edvard Munch og Thorvald Erichsen, svensken Ragnar Sandberg og finnen Magnus Enckell, som siden 1920-tallet har utviklet sin egen nordiske kolorisme. Det er lånt ut verker fra

AKT/INTERIØR: Pierre Bonnard,
Akt i interiør (Nu dans un intérieur),
ca. 1935, National Gallery of Art,
Washington D.C., Collection of Mr. and
Mrs. Paul Mellon, 2006.





HARDT ARBEID:
*Museumsdirektør
 Nils Ohlsen og teamet
 ved Lillehammer kunstmuseum har jobbet i fire år med
 kommende Pierre Bonnard
 utstilling.*

hele 35 kunstinstitusjoner. – Du kan jo tenke deg hvilken jobb det har vært for oss, sier Ohlsen, – vi er de første i Norge som tør gjøre dette med Bonnard, som er etterlyst i hele verden, man må ha utholdenhet og guts og ikke minst tro på søknader om økonomisk støtte fra andre kilder.

Bonnard og Munch

– Denne utstillingen er et samarbeid med National Museum i Stockholm, sier Ohlsen, – det var faktisk de som tok kontakt og spurte om vi var interessert i et samarbeid. Ikke verst for oss på Lillehammer å få den forespørselen, sier han stolt. National Museum åpnet sin «Bonnard og Norden» utstilling 20. februar.

Fire år har han og hans stab brukt på utstillingen, direktøren ramser opp en formidabel jobb med henvendelser, forhandlinger, overbevisningsarbeid, katalog-

redaksjon, ressursplanlegging, søknader om finansiell støtte og ikke minst forskning ved siden av. – Jeg måtte jo finne linken mellom ham og de nordiske kunstnerne, og der fant jeg etter hvert mye spennende. Blant annet har jeg stor tro på at Bonnard og Munch var kjente med hverandre. – Uten at det bevist, korrigerer han. – Men via kunsthändler Ambroise Vollard laget de en grafisk mappe til en utstilling i 1896. Jeg ser det som veldig sannsynlig at de minglet sammen både i den forbindelse og ved andre anledninger. Mitt inntrykk er at de gjensidig inspirerte hverandre i ulike perioder. Via denne utstillingen har jeg lært Edvard Munch å kjenne på en helt annen måte også.

Lillehammer-malerne

Både Henrik Sørensen og Thorvald Erichsen hører til gjengen kjent som Lillehammer-malerne. – Vi kan godt si at denne utstilling både har lokal, regional, nasjonal, nordisk og internasjonal tilknytning, sier Ohlsen, – nevnte utstilling i Kunstnernes Hus i 1939 var initiert av Jean Heiberg, og utstillingskatalogen skrevet av Henrik Sørensen.

Den gangen den største Bonnard-utstillingen utenfor Frankrike, en utstilling som også da var et nordisk samarbeid. Etter Oslo ble den vist i både Gøteborg og Stockholm. Ohlsen forteller videre at fokuset på utstillingen «Bonnard og Norden», er årene mellom 1890 og 1950. Med vel 100 malerier, tegninger og skulpturer fra Bonnards hånd, og ca. 50 malerier fra de nordiske kunstnerne. Utstillingen åpner 14. juni og henger til 19. oktober.

Symbolisme

– Pierre Bonnard skulle egentlig bli jurist, utdannet seg heller som kunstner og fikk sitt gjennombrudd som plakattegner og grafisk designer, sier Ohlsen og gir oss kortversjonen av kunstnerens liv og levnet. – I 1888 opprettet han, sammen med tre venner, kunstnergruppen Les Nabis. Disse kjempet for en ny type kunst, symbolisme sterkt preget av japansk kunst, japonisme. Bonnard var ingen utpreget sosial type, heller litt introvert. Men veldig glad i sin kjære kone Marthe, som vi møter i mange av hans interiør og hagemalerier. Og også som aktmodell gjennom hele livet. De kjøpte seg to hus, et hus ved Seinen i Normandie og et hus i Le Cannet ved Cannes i sør-Frankrike. Her levde de et forholdsvis lukket, men også spenningsrikt liv.

– Dette er et av de mest komplekse prosjekter vi noen gang har gjennomført på Lillehammer kunstmuseum, avslutter museumsdirektør Nils Ohlsen, – vi forventer stor interesse fra inn- og utland. Glede, sol, varme og ferie, den følelsen får du av arbeidene til Pierre Bonnard.



PLAKAT: Pierre Bonnard, Plakat for France-Champagne, 1891, Dansk Designmuseum.



VERDENSARV: Kjell Marius Mathisen (til venstre) og Jørgen Damskau gleder seg til Verdensarvutstillingen åpnes på Maihaugen.

Verdensarvtittel til låns

Lillehammer Tekniske Byrå (LTB) har siden 2019 prosjektert, utviklet og gjennomført et ambisiøst og vellykket utstillingsprosjekt for Riksantikvaren og Norges Verdensarv. – Til tross for at basisutstillingen legger beslag på et relativt lite areal, er den rik på innhold som engasjerer og informerer de besøkende, sier Jørgen Damskau.

TEKST OG FOTO: Tore Feiring

Han er sentral i bedriften som prosjektleder og museumsansvarlig og mener å ha med seg en erfaren og dyktig stab, lokalisert her på Lillehammer. De utfører den tekniske installasjonen og all programmering.

Impulser

Grunnen til utstillingen har funnet veien til Maihaugen er litt tilfeldig. – Jeg er jo godt kjent med Maihaugen og utstillingene fordi jeg har vært såpass involvert i flere av disse, sier Damskau, blant annet som prosjektleder og ledet kuratorteamet for det nye OL Museet og Han var med på å utvikle konseptet for «Impulser». LTB leverte den scenografiske og tekniske løsningen for begge. – Jeg har jo vært med på mange omdreininger her oppe helt siden OL og har hatt gleden av å bruke og vise utstillingen «Langsom ble landet vårt eget», til barna, venner og kolleger på besøk, fortsetter Damsku.

Lånt verdensarvtittelen

– Den fanger på sett og vis mange av stedene og temaene som UNESCO-utstillingen viser, skyter Kjell Marius Mathisen inn. Som avdelingsleder for den kulturhistoriske avdelingen er han Maihaugens ansvarlige i verdensarvutstillingen. – Når Røros, som jo er omfattet av strenge vernebestemmelser med hensyn til nybygg, ikke kunne huse utstillingen akkurat nå, er vi glade for at Jørgen (Damskau) foreslo Maihaugen, og slik ble det. – «Langsomt» utstillingen får en aldri så liten oppgradering og fornying, og denne utstillingen blir eksponert for det store antall besøkende som Maihaugen kan vise til, kommenterer Damskau. – Dette har blitt, og er, et vellykket og nært samarbeid mellom verdensarven på Røros, Riksantikvaren og Lillehammer museum. – Lillehammer har noen år fram i tid «lånt» verdensarvtittelen fra Røros, smiler Mathisen.



ÅPNET: Klima- og miljøminister Espen Bart Eide åpner utstillingen på Vega 24. april 2023.

En institusjon i seg selv

– Noen utfordringer har vi jo møtt, fortsetter Damskau, – blant annet med å tilpasse de ensartede elementer og designprinsipper til ulike rom, med ulik form, ulik takhøyde, ulike lysforhold og ulik tilknytting til tilstøtende arealer og tekniske rom. Hvert enkelt sted har derfor fått et unikt uttrykk, tilpasset stedets bygg, arkitektur og infrastruktur. Grunndesign er bygget opp av trekantelementer i både vegger og bord, forklarer Damskau, som er en institusjon i seg selv. Han kom til Lillehammer i 1991 fra jobber i blant annet NRK Fjernsynsteateret og Oslo Nye Teater. – Det er teateret som er min lidenskap, smiler han, – så fikk jeg jobben som teknisk produsent for den olympiske kulturfestivalen her i byen og da endte jeg og familien her. Kona startet ballettskole og jeg min karrierer i LOOC. Tror jeg sto for 340 store og små arrangementer i den perioden. Det var moro så lenge det varte, det var det. Etter hvert ble jeg involvert i mye av det skjedde, både her på Maihaugen og i byn ellers. – Det er kortversjonen, smiler Damskau og mener at det får holde. Firmaet LTB har forøvrig levert utstyr og prosjektert en mengde kulturhus rundt i landet. Akkurat nå er de involvert i den nye operaen som bygges i Kristiansund, Mormora. Prislappen der er 800 millioner kroner. – Så har vi akkurat ferdigstilt den scenetekniske installasjonen til Samenes nasjonalteater i Kautokeino, Beaivváš Sámi Našunálateáhter, et bygg tegnet av Snøhetta. Bygget kalles forresten Čoarvemáttá, belærer Jørgen Damskau avslutningsvis.

Åpnes i løpet av sommeren

Men tilbake til verdensarvutstillingen og Kjell Marius Mathisen: – Utstillingen består av et Norgesbord der publikum kan undersøke de ulike verdensarvstedene i Norge, rikt illustrert og billedlagt med illustrasjoner og fotografier projisert på overflaten, forklarer han, – Verdensarven i verden er interaktiv stasjon med projesjoner på bord og vegg, der publikum inviteres til Quiz og utvalgte bilder fra ulike verdensarvsteder rundt om i verden. Videre forteller han at verdenskartet er en stor vegghengt berøringsskjerm der publikum kan undersøke alle UNESCO Verdensarvsteder ved å vende på en «klode» der alle steder er markert med et symbol, – men ingen landegrenser. Utstillingsåpning her på Maihaugen blir i løpet av sommeren, avslutter Mathisen.

Rundt i landet

Utstillingen er nå installert i Alta (Alta Museum), Vega (Verdensarvsenteret på Vega) og Geiranger (Norsk Fjordsenter). Kommende installasjoner denne sommeren blir, foruten Maihaugen, montering utendørsutstilling på Røros, en innendørsutstilling i Skjolden og i nærheten av Urnes Stavkirke og forhåpentligvis i Aurland og Nærøyfjorden. Kommende år står Struves Meridian i Hammerfest, industribyene Rjukan og Notodden for tur. – Bryggen i Bergen har ikke funnet plass til utstillingen.



INNTRYKK: Et mulig inntrykk av hvordan Verdensarvutstillingen kan se ut på Maihaugen. Her fra utstillingen på Norsk Fjordsenter i Geiranger som åpnet 15. mai 2023.

Karolines år på Aulestad

Karoline Bjørnson er skrevet inn i historien som Bjørnstjerne Bjørnsons kone, og gitt evig liv gjennom oppfordringen «Hopp Karoline!» Men Karoline hoppet ikke. Hun ble på Aulestad og var alt annet enn en sjalu kone som ventet på at den store forfatteren og sjarmøren skulle komme hjem fra turne uten nye damebekjentskaper. I sommer skal den egentlige Karoline løftes fram på Aulestad.

TEKST: Bjørg Owren

HVIT DAME: Karoline var en stilsikker og bevisst dame, både i innredningen av huset og egne antrekk. Etter at hun ble enke, kledde hun seg bare i hvitt og ble «Den hvite damen på Aulestad». (Foto: Aulestad)



VERTINNE: Karoline var en allsidig dame. Her er hun vertinne ute i solveggen og serverer fra sølvkanne. Kanskje hun har pause fra symaskinen? Legg merke til plattingen. Den fikk hun laget for å slippe å sitte på sølete bakke. Fra venstre: Arne Janson, Einar Bjørnson, Bjørnstjerne Bjørnson, Bergljot Ibsen, Karoline, Julie Nielsen og Sigurd Fougner. (Foto: Aulestad)



SKUESPILLERINNE: Unge Karoline Johanne Elisabeth Reimers, født i Bergen 1. desember 1835, drømte om å bli skuespillerinne. Drømmen ble lagt på hyllen, i stedet ble det mangfoldige roller i livet som Bjørnsons livsledsager. (Foto: Universitetsbiblioteket Bergen)

– Ja, nå er det Karolines tur. Vi skal løfte henne mer frem, det fortjener hun virkelig! Hun var en svært driftig dame og det er spor etter henne overalt på Aulestad. Bjørnson hadde ikke vært Bjørnson uten henne. Hun var på ingen måte en skyggedame, slår konservator for dikterhjemmet Kristin Brandtsegg Johansen fast.

I sommer blir det utstilling og foredrag, og i omvisningene vil Karoline få ekstra oppmerksomhet.

Portrett av en særegen dame

Vi treffer konservator Kristin på kontoret, der hun studerer bilder som skal med i utstillingen. Bilder som skal portrettere Karoline Bjørnson, jenta fra en velstående bergensfamilie med tyske aner, kunnskapsrik og bereist. Hun som la bort drømmen om å bli skuespillerinne, og giftet seg med teatersjefen. Hun som står i armkroken til Bjørnstjerne Bjørnson på det kjente bildet fra verandaen på Aulestad. Hun var så mye, mye mer enn konen til en stor mann.

Bildene viser henne som vertinne på Aulestad, i hagen, sammen med datter Dagny, barnebarn og oldebarn. I yngre dager staselig kledd i flotte kreasjoner, som om eldre bestandig kledd i hvitt. Etter Bjørnsons død gikk Karoline alltid i hvitt. Hun ble den hvite damen på Aulestad.

Bildene skal henge i Drengestua på Aulestad. I kafeen.

– Her treffer vi mange. Jeg tenkte det kunne være hyggelig, sier Kristin.

Men hvem var hun?

Vi ser på bildene.

– Karoline er så særegen. Hun hadde kort hår. Å klippe seg kort på denne tiden var veldig spesielt og radikalt. Det er et statement. Det vanlige på denne tiden var at damene hadde langt oppsatt hår, yndig dandert med lokker, spenner og annen pynt. Men ikke Karoline. Hvorfor vet vi ikke.

Før dette intervjuet hadde jeg googlet Karoline på nettet, og funnet litt om henne både her og der. Men det var flere treff på «Bjørnstjerne Bjørnson wife», enn på «Karoline Bjørnson». Det var stort sett han det handlet om.

Wikipedia skriver: Karoline Johanne Elisabeth Bjørnson (1835–1934) var gift med dikteren, teaterpersonligheten og forfatteren Bjørnstjerne Bjørnson fra 1858 og til hans død i 1910. Hun var en klok og kyndig støttespiller for sin mann og bisto ham på flere måter, blant annet med å renskrive – opptil flere ganger – hans dikterverker og artikler. Hennes innsats på dette felt kan vanskelig overvurderes.

Vi aner en sterk og oppegående dame.



PÅ VERANDAEN: Det finnes mange bilder av Karoline på verandaen på Aulestad. Her hun etter sigende sto og fikk beskjeden «Hopp Karoline!» Her er hun sammen med datteren Dagny og Frøken Finsen. (Foto: Aulestad)

Blir mer tydelig som seg

Nå er det ikke slik at Karoline ikke har vært synlig på Aulestad tidligere.

– På omvisninger på Aulestad er det umulig å ikke snakke om Karoline, for hun er egentlig over alt; i pianorommet, på kjøkkenet, i spisestuen – ute og inne. Det var jo hun som skapte hjemmet. Vi vil hente henne enda mer fram i rommene. I stuen henger blant annet et bilde av JC Dahl, som hun kjøpte for arvepengen da hun var





MATER FAMILIAS: Det var Karoline som oppdro ungene og holdt familien sammen. Hun var en elsket mor, bestemor og oldemor. Her et hjertelig møte med et av oldebarna i 1925. (Foto: Aulestad)

17 år. Rokken i stua er laget av hennes bestefar. Den brukte hun ganske sikkert, for hun var dyktig i håndarbeid.

Karoline var en stilsikker og verdensvant dame med svært god smak. Hun visste hvordan hun ville ha det og var dyktig. Ibsen skrev at hun fikk selv et hotellrom til å bli hjemmekoselig.

Hun var også en fremragende administrator og god vertinne. De holdt stort hus med mye gjester på Aulestad og Karoline var nok ikke en liten vertinne som listet seg rundt og dekket bord. Kristin kommenterer dedikasjonen fra Krøyer, på bildet han malte av sommerfesten i 1901. Der skriver han «Til Karoline». – Det er ikke stilet til begge det sier sitt, mener Kristin.

Karoline var aktiv også ute. Vi kjenner eplehagen, rosehagen, humle og alle blomstene. Hun hadde også en stor grønnsakshage – i skråningen ved vognskjulet.

– Jeg kan se henne for meg der hun holdt på. Planen er å lete fram grønnsakshagen hennes, røper konservator Kristin.

Bestemt dame

Vi ser på et nytt bilde, tatt en sommerdag der familien sitter ute i solveggen og drikker kaffe. Kristin peker:

– Ser du? De sitter på en platting! Det var ikke vanlig med plattinger den gangen, men på Aulestad hadde de det. Bjørnson hadde skrevet fra Roma og bestilt løsninger slik at de slapp å trække rundt i søle på tunet. Det var Karolines bestemmelse.

Hun var egentlig ikke spesielt begeistret for Aulestadprosjektet til Bjørnson, og var litt imot at de skulle bryte opp fra byen og flytte langt ut på bygda. Men hun ble med og gjorde sitt. Hun ble også boende der som enke, i nærmere 30 år etter at Bjørnson døde i 1910.

Skuespillerinne fra Bergen

Karoline var født Reimers og kom opprinnelig fra Bergen. Hun var rikmannsdatter, men mistet moren tidlig og vokste opp hos slektninger. Familien var opprinnelig fra Tyskland, og hun hadde både tysk og norsk som morsmål. Hun snakket også fransk og italiensk.

Drømmen hennes var å bli skuespillerinne. Hun hadde et kort prøveengasjement ved Kristiania teater som nittenåring, men var tilbake i Bergen bare

etter noen måneder. Tre år senere finner vi henne i en rolle i komedien «Hvorledes man bygger huse». Hun hadde også en rolle i lystspillet «En Kone der springer ut af springer ut av vinduet». – Kanskje et frampek mot det senere så kjente sitatet «Hopp Karoline»? smiler konservatoren. Det er mye å undres over i glimtene vi har funnet om Karoline.

Hvor traff hun Bjørnson?

Hvor hun traff Bjørnson er uvisst. Kanskje var det hos venner i Kristiania eller Bergen? Ett er sikkert; han var ute etter et «passende parti» og en kvinne som kunne tåle å leve i nærheten av ham, og tåle å stå i skyggen av den alltid skrivende mannen. Det står tydelig å lese i Bjørnsons egne ord, blant annet gjengitt i Edvard Hoems biografi om dikterhøvdingen.

Hun sa ja, da han fridde i mai 1858, og de giftet seg samme høst. Det var hans far som viet dem, ingen fra hennes familie var til stede. Alt skjedde fort, og mange av hennes venner og bekjente ristet på hodet. Magdalena Thoresen, stemoren til Susanne Ibsen som var Karolines barndomsvenninne, sa rett ut at Karoline umulig kunne være den rette for Bjørnson. (Men i parentes tar vi med at fru Thoresen var ung enke, og selv hadde et svært godt øye til Bjørnson ...)



LOJAL: De giftet seg høsten 1858 etter bare noen måneders forlovelsestid. Det knaket i samlivet deres mang en gang, men Karoline ble loyal ved dikterhøvdinzens side til hans død i 1910. Etter det ble hun loyal mot hans minne som enke på Aulestad til hun døde 99 år gammel i 1934. (Foto: Norsk Folkemuseum)

Historien viste at Karoline klarte «jobben».

Ifølge Bjørnsons biografer pleide Karoline å si; «Mitt liv begynte med Bjørnson». Edvard Hoem siterer også dette, men han undres om det kan være sagt med en smule ironi og latter som Bjørnsons biografer ikke hadde fått med seg. «Ja, særlig! Ville hun kanskje lagt til, dersom hun levde no?» tenker han.

Konemor og redaktør

Det er i det hele tatt mye vi ikke vet om Karoline.

– I alt som er skrevet beskrives hun nærmest som en bifigur, men det var hun ikke. Hun har heller ikke kommet så godt ut av det i historiene som er fortalt. Inntrykk som henger igjen er at hun var sjalu, mye deprimert og etter hvert svært hemmet av dårlig hørsel.

Hun er jo der, men bare som en konemor. Men hun var så mye mer. Tenk bare på det at Bjørnson ikke sendte fra seg noen manuskript uten at hun hadde sett dem. Hun renskrev dem opptil 6–7 ganger. Hun må ha hatt et språk han hadde stor tillit til. Det må også bety at meningene hennes var viktig. Det å blande seg inn i en forfatters språk er ikke bare, bare. Jeg har inntrykk av at hun var mer som en slags redaktør, sier Kristin som selv har mange års erfaring som forlagsredaktør og kjenner den delen av bransjen.

Karoline var en kvinne med mange kvalifikasjoner, behersket språk økonomi og administrasjon. Hun var så allsidig.

– Se på henne. Hun var en skikkelig stilig dame. Ser så sterk ut. Hun er jo noen i seg selv. Hun fortjener en annen skjebne enn den hun har fått hittil, sier Kristin.

Fortjener sin biografi

– At hun ikke har fått sin egen biografi er rart. Hun er liksom bare kona til Bjørnson, kommenterer Kristin. Hun mener definitivt at Karoline fortjener sin egen biografi. Når historien om sterke kvinner skal fortelles så hører Karoline Bjørnson med blant dem..

– Det er så mye å ta fram. Hun etterlater seg en stor brevsamling. Der er mye å undersøke. Vi har bare så vidt begynt på arbeidet med å hente henne fram.



HVEM VAR HUN? Dette portrettet er tatt i Tyskland i 1909. Hun har et fascinerende sterkt, engasjert og klokt blikk, og er en dame du får lyst til å bli kjent med. (Foto: Aulestad)

– Dette skal bli gøy. Men jeg kan ikke svare deg på hvem hun var. Men jeg ser tydelig. Det er virkelig rart at ingen biograf enda har tatt tak i henne. Blir spennende å ta dette videre. Her har vi heldigvis fått forsterkninger i arbeidet fra en som har vært omviser på Aulestad i flere sesonger. Historiker Hallvard Velure har fattet interesse for Karoline Bjørnson. Han har nylig skrevet en artikkel om hennes skjebne i historiebøkene, i historietidsskriftet FORTID. Han er også i gang med å kartlegge kildematerialet etter Karoline. Han skal holde foredrag på Aulestad 26. april. Det blir interessant! avslutter konservator Kristin Brandtsegg Johansen.

FUN FACT

Karoline og Susanne Ibsen var bestevenninner fra ungdomstiden – lenge før Ibsen og Bjørnson kom inn i livene deres. Som ungjenter hadde de blitt enige om at hvis de noen ganger fikk barn, skulle den enes sønn gifte seg med den andres datter. Noe som faktisk skjedde flere tiår senere da Bergljot Bjørnson giftet seg med Sigurd Ibsen. Susanne og Henrik Ibsens eneste barn.

Tresking med tust

– vanlig treskemetode fram til slutten av 1800-tallet

Maihaugen har i vinter invitert til noen korte miniforedrag på onsdager kl. 1200 med forskjellige temaer kalt «Ukas Impuls». Onsdag 22. januar var det tresking med tust som var temaet, der museumsbøndene Anders Hagen og Rune Søderholm orienterte og viste gamle metoder på tresking, etterbehandling og sortering av kornet i ulike kvaliteter. Vel 20 engasjerte tilhørere møtte opp på Jørstadlåven denne dagen, også for å mimre litt om en svunnen tid.

TEKST: Jørgen Skaug

Tresking var fra gammelt av et vinterarbeid. Og den vanlige redskapen fram til slutten av 1800-tallet var tust. Denne var sammensatt av en lengre stav de holdt i og en kortere stav som de slo kornet ut av aksa med. Disse to stavene var bundet sammen med en lærreim. Tusten er et eldgammelt treskeredskap, fra langt tilbake i Middelalderen, og var i bruk på mindre gardar fram til begynnelsen av 1900-tallet.

Kornbanda ble lagt utover golvet på treskeloven med aksa mot hverandre etter at bendelen (bandet rundt kornbandet) var løst opp eller fjernet. Vanligvis var det to karer som treska samtidig, som slo mot kornbanda i takt med hverandre. Etter at kornbanda var tresket en gang ble de snudde og tresket på den andre siden. Det var best å treske når det var kaldt, da fikk en best av agna fra selve kornet. Vinterstid kunne en høre de taktfaste tustslagene fra låvene bort gjennom bygda tidlig om morgenen.

Da kornet var tresket ut, ble halmen raket bort og tatt vare på som dyrefor eller sengehalm. Agna og kornet som lå igjen på gulvet fikk en ny omgang med tusten for å få skilt korn og agn enda bedre. Det var begrenset hvor mye

som kunne tresket om gangen, da de måtte samle opp og kornet (og agnet som var igjen) før nye kornband kunne legges utover gulvet og en ny treskeomgang kunne starte.

Kornet og agna som ble samlet opp fra gulvet ble deretter såddet gjennom et eget hullsåld, et stort ovalt såld, laget av fine korsflettet spilder av tre med åpning slik at bare kornet, litt fin agn og ugressfrø kom igjennom.

For å få sortert kornet i ulike kvaliteter ble det kastet mot veggen på treskelåven. Den fine agna er lett og falt fort ned, mens det fineste og tyngste kornet faller først ned helt borte ved veggen. Så kunne en ha flere sorteringer nedover gulvet, lengst nede kom lettkornet som vanligvis ble brukt til dyrefor. Det tyngste og fineste kornet ble brukt til såkorn og malt til matkorn for menneskene.

I siste halvdel av 1800-tallet kommer det første pigg-treskemaskinene som måtte sveives for hånd. Dette var et tungt arbeid, der flere måtte skiftes på å dra. Så kom overgangen til hestekraft ved at en fikk hestevandring, der drivkraften ble overført en pigg-treskemaskin. En slik hestevandring er fortsatt intakt på Øygarden på Maihaugen.

På begynnelsen av 1900-tallet ble treskeverket utviklet



AKS FRA 6-RADER BYGG er klar for tresking. Hvert enkelt korn må løses fra selve akset og agna som vokser ut fra hvert enkelt korn fjernes. Foto Jørgen Skaug.



MUSEUMSBØNDENE Rune Søderholm, som viser fram tusten som benyttes i treskinga, og Anders Hagen t.h. foran årets lo-avling på Maihaugen. Foto: Thea Haukaas Nilsen / Maihaugen.

som etter hvert kunne utføre flere funksjoner, der halm og halmstubber, korn og agn ble skilt fra hverandre gjennom bl.a. roterende slag, ulike såld og vifter som blåser bort agner og halmstubber. Ferdigrenset korn kan tappes til sekker rett fra treskeverket. Før det ble vanlig med elektrisitet ute på bygdene ble disse treskeverka drevet med bensinmotorer. Flere gardar gikk sammen om å kjøpe treskeverk og det ble dannet treskelag i de fleste delene av bygda. Tresking varte da en kort arbeidsperiode om høsten med mange folk i arbeid, som flyttet seg fra gard til gard.

Edv. Bjørnrud Maskinfabrikk i Ringsaker produserte sitt første treskeverk i 1908. De fleste treskeverkene her i distriktet ble produsert av denne fabrikken. På Jørstaddlåven står det fortsatt et treskeverk produsert av Bjørnrud. Dette ble startet opp og demonstrert av museumsbøndene under Ukas Impuls 22. januar.

Fra midten på 1900-tallet har skurtreskerne overtatt arbeidet etter treskeverkene. Skutreskerne arbeider etter stort sett etter de samme prinsipper som treskeverkene, har en langt større kapasitet og kornet skjæres rett fra åkeren.



KORNET OG AGNA etter tresking med tust samles opp fra gulvet i treskeloven, og såldes gjennom et hullsald. Anders Hagen fyller korn og agn opp i såldet mens Rune Søderholm voger på såldet. Foto Jørgen Skaug.

Litteraturhagen på Lillehammer

I 2021 fikk Sigrid Undsets hage på Bjerkebæk internasjonal status som litteraturhage. Fire porter leder inn til hagen. De er åpne hele døgnet og oppdages av stadig flere. hagen. Under litteraturfestivalen er det særlig merkbart.

TEKST: Bjørg Owren

STEINRØYS: Hagen og hagearbeidet betydde svært mye for Sigrid Undset. Da hun begynte å anlegge den var det bare en steinrøys her, etter hvert utviklet hun det til en oase og en kombinasjon av gudbrandsdalsk bondehage og engelsk arts and craft-hage. (Foto: Tone Iren Eggen Tømte, Bjerkebæk)



I år er det 30 år siden Sigrid Undset dagene, ble arrangert for første gang. Siden har det utviklet seg til Norsk Litteraturfestival. Det startet som et seminar på Nansenskolen og nå er det Nordens største og Lillehammer har fått status som UNESCO-litteraturby. Lillehammer Museum har vært en sentral samarbeidspartnerne siden starten, og Maihaugen, Bjerkebæk, Aulestad og Lillehammer Kunstmuseum har hele tiden gitt festivalen en helt særegen ramme.

En hageperle

De besøkende har utallige arrangementer å velge blant. Museumsglimt kommer her med forslag til et lite pustestrom. Nemlig et besøk i byens litteraturhage. At byen også kan skilte med å ha en litteratur-hage er lite kjent. Sigrid Undsets hage på Bjerkebæk er faktisk med i et svært eksklusivt selskap av litteraturhager, i regi av italienske Parchi Letterari. Det er en organisasjon som har sete i Roma, og løfter fram sammenhengen mellom litteratur og landskapet. Her kan man oppleve landskap som har inspirert noen av våre største forfattere.

– Hagen er en side ved Bjerkebæk som er helt særegen, sier museumsconservator for dikterhjemmet Kristin Brandtsegg Johansen. Hun beskriver den som en oase av kultur, natur, sanselighet, nytte, nytelse og fryd. En kombinasjon av gudbrandsdalsk bondehage og engelsk arts and craft-hage.

– Det er et helt spesielt sted. Hagen og hagearbeidet betydde svært mye for Sigrid Undset. Her var det bare en steinrøys da hun startet. Det er veldig gøy at den er med i dette nettverket, og dette hadde Sigrid Undset likt.

Et litterært kraftfelt

Kristin Brandtsegg Johansen peker på at byen og dalen med sitt landskap og sin historie har vært svært viktig for mange forfattere og diktere, og kaller regionen et litterært kraftfelt. Det de hentet frem fra stedet forløste forfatterskapet, mener hun.

– Ibsen reiste oppover i dalen, hentet stykker og biter av gamle sagn og skapte Peer Gynt. Bjørnstjerne Bjørnson pakket sammen familien sin i Italia for å være endel av miljøet her oppe. For Sigrid Undset var da hun kom hit at skrivingen for alvor løsnet. Først kom tre bind av Kristin Lavransdatter, deretter fire om Olav Audunssøn.

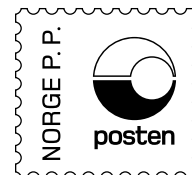
– På Maihaugen fant Sigrid Undset nærhet til middelalderen og det hun hadde grublet over hele livet. Dit gikk hun ofte, hentet inspirasjon og gjorde research.

Rusle eller reflektere

Hagen er åpne hele døgnet. Du kan ta en rusletur, ta snarveien gjennom eller sitte ned en stund. For dem som besøker litteraturfestivalen, kan hagen være en oase der alle litterære inntrykk kan fordøyas.

INSPIRASJON: Hagen på Bjerkebæk er med i et eksklusivt selskap av litteraturhager og åpen for alle. Fire porter leder inn, og de er åpne hele døgnet. Et vakkert sted for både inspirasjon og refleksjon.
(Foto: Tone Iren Eggen Tømte, Bjerkebæk)





Husmannsliv på Stykkebakken

Om det harde dagliglivet på husmannsbruket Stykkebakken, og den gripende fortellingen om de som utvandret til Amerika for å starte et nytt liv.



Nyhet
i
sommer!

maihaugen.no

MAIHAUGEN
^^